
Розвиток культури партнерства в популяризації читання дітей і підлітків

Жеребкіна З.Г., завідувачка бібліотеки,
Писаренко Т.М., методист
Харківської академії неперервної освіти,
відмінник освіти України

Той, хто не дивиться вперед, опиниться позаду...
Дж. Герберт

*Без гідної бібліотеки в гідній сучасній школі
не може бути гідного навчання.*
В. Горишовський

В умовах реформування освіти актуальними постають проблеми реалізації ідей Нової української школи, зокрема впровадження в освітній процес *педагогіки партнерства* та створення гуманного освітнього середовища. Співробітництво й тісна взаємодія школи та родини уможливають розробити єдині вимоги до випускника школи, також всебічно сприяти його становленню.

В аспекті цього, як слушно зауважують О.Ф.Кисла й Т.О.Ландар, важливим завданням є формування високого рівня педагогічної культури батьків задля ефективного освітнього процесу, кожен з учасників якого має бути вмотивованим і відповідальним стосовно своїх обов'язків задля формування цілісної моделі «педагогічного трикутника»: батьки – дитина – педагоги, адже родина – первинний осередок розвитку особистості й упродовж життя значно впливає на дитину. Тому важливо зробити батьків фасилітаторами у становленні дитини, активними учасниками освітнього процесу [3, с. 241].

Інтерес дитини до читання значною мірою залежить від ставлення до книги, до читання в сім'ї. Шкільна бібліотека завжди з радістю зустрічає батьків учнів: для них організовані книжкові виставки «Для вас, батьки», куточки «Батьківський всеобуч» із рекомендаціями та порадами, буклети, перегляди літератури, підготовлені рекомендації «Як здійснювати керівництво читанням у сім'ї», проводяться анкетування щодо інформаційної культури учня-читача, щоб досягти конструктивних рішень у формуванні читацької компетентності, індивідуальні бесіди про захоплення їхніх дітей, ставлення до книг і підручників. Батьки обов'язково повинні знати захоплення своїх дітей, інтереси, допомагати в роботі з книгою, подавати особистий взірець високої культури в цілому й читання зокрема. Спільне читання книг, переказ, обмін думками про прочитане – це читацьке спілкування в сім'ї, що виховує любов до книги, радість спільної мети, що єднає родинні традиції, родинні відносини між усіма членами родини.

Партнерство педагогів і бібліотекаря

Вивченню читацьких інтересів, більш тісному контакту з дітьми для подальшої індивідуальної роботи, підвищенню компетентностей, розвитку навичок читання, виробленню вміння користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями сприяє співпраця бібліотекаря та вчителів, надає можливість спільного проведення роботи з популяризації книги. Активні форми

навчання в бібліотеці підвищують інтерес до актуальної проблеми, викликають емоційне ставлення до неї, а отже, допомагають зосередити увагу, поглибити мислення, полегшити сприйняття та запам'ятовування матеріалу.

Класні керівники допомагають в організації, а також у проведенні бібліотечних заходів: благодійної акції «Подаруй бібліотеці книгу з власним автографом», «Захист читацького формуляра», захист проєкту, тижня дитячої книги, бібліотечних медіауроків, нестандартних уроків (ділові ігри, прес-конференції, урок-«суд»), літературних і музичних вечорів, засідань літературних кав'ярень, вечорів-зустрічей із місцевими літераторами, диспутів, конкурсів («Бобер», «Геліантус», «Лелека», «Олімпус», «Соняшник»), бібліотечних квестів, бліцтурнірів, літературних екскурсій (де учням можна запропонувати виконати різні завдання: складання кросвордів, ребусів, літературної реклами, запитань до літературної вікторини, створення сенканів, оформлення книги чи лепбуку власними віршами або творами, що вивчаються) та ін.

Щоб стимулювати творчу активність дітей, можна застосовувати різні методи та прийоми: розвиток творчого інтересу, створення ситуацій емоційного переживання і/або ситуації успіху, самостійну дослідницьку роботу, а також творчо-розвивальні технології: навчального дослідження, ігрову, проєктну, мозковий штурм, «мікрофон» тощо.

Важливим завданням спільної діяльності класного керівника, учителя початкових класів і шкільного бібліотекаря є популяризація бібліотечно-бібліографічних знань. На бібліотечно-бібліографічних заняттях (*медіауроках*) збагачуються знання учнів про книгу, формуються навички роботи з різними видами інформації, самостійної роботи з підручником, словником, енциклопедією, уміння користуватися інформаційно-пошуковими системами. Діапазон пізнання книги учнями-старшокласниками значно розширюється: їх навчають чітко формувати читацький запит, вільно орієнтуватися в різноманітних джерелах інформації.

Під час проведення тематичних тижнів на допомогу вчителям-предметникам бібліотекарі можуть організовувати *книжкові виставки* й тематичні полиці: «Хімія навколо нас», «Цікава фізика», «Математика – королева наук», «Ми й екологія», «Географія – це цікаво» та присвячені іншим предметам.

Цікава форма заохочення учнів 5–8 класів до читання – проведення *челенджу* «Я зможу», завданням якого є за літні канікули прочитати 20-25 книг із переліку літератури позакласного читання (перелік обов'язково узгоджується з учителями-філологами). На початку навчального року бібліотекар і вчителі визначають лідерів читання.

Старшокласникам подобаються *театралізовані уроки* на тему «Проблема добра і зла у творах українських класиків». Перевтілюючись в улюблених персонажів, вони демонструють обізнаність із творами, на прикладах літературних героїв вчать бути добрими й справедливими, взаєморозуміння, відчують бажання боротися зі злом. Це допомагає розкривати й популяризувати багатство бібліотечного фонду, розвивати творчі здібності школярів. Прикладом може бути підготовка та проведення *бінарного уроку* з української літератури, обслуговуючої праці та бібліотеки за поезією Івана Малковича «Із янголом на плечі»: діти знайомляться з проблематикою ліричного твору й виготовляють паперового янгола.

На свіжому повітрі спільно з учителями літератури, мистецтв, фізичної культури, обслуговуючої праці можна запропонувати дітям відвідати Бібліомістечко – майданчик для розвитку та творчості дитини. Локації цього бібліомістечка можуть бути різноманітні: «Карусель казок» з казковими героями, цікавими завданнями та пригодами, «Традиції мого народу» (спортивно-театралізована гра «Козаки-розбійники» та фізхвилинки), «Україна пісенна» (учитель музики знайомить із різноманітним українським фольклором), «Гавань творчості» (створення поробок) та ін. [2].

Глибока начитаність, літературна ерудиція значною мірою визначають особистість дитини, її світогляд, коло інтересів, вміння сприймати прекрасне в мистецтві й у житті. Тому саме від учителів, батьків і шкільного бібліотекаря залежить, чи перетвориться читання книг у стійку звичку.

Шкільний психолог і бібліотекар можуть організувати «Батьківський клуб» або лекторій, ознайомити батьків із питаннями булінгу, провести захопливий диспут на злободенну тему, надати психолого-консультаційну допомогу з питань медіабезпеки тощо.

Партнерство із закладами культури

Цікаву й різноманітну роботу можна також проводити у співпраці з дитячими чи юнацькими бібліотеками й музеями: бесіди, екскурсії, віртуальні подорожі, бібліотечні квести. Тільки спільними зусиллями можна створити умови для творчої діяльності дітей, що сприятиме гармонійному розвитку особистості, формуватиме систему роботи з дитячою книгою.

Партнерство культури спілкування

Одним із важливих складників у культурі партнерства має бути мовна/мовленнєва культура, яку батьки, педагоги й шкільні бібліотекарі повинні прищеплювати дітям своїм прикладом. Варто ознайомитись і взяти до уваги статтю експерта з дискримінації в освіті Вікторії Лещенко «Прихований навчальний план у школі» як фундамент укорінення дискримінаційних практик і стереотипів у суспільстві» [4], у якій авторка радить уникати проявів *мовного андроцентризму*(погляду на світ крізь призму здебільшого однієї статевий ідентифікації) у спілкуванні з дітьми: уживання іменників, займенників, прикметників чоловічого роду для позначення спільнот, які складаються з осіб обох статей.

Для цього вона рекомендує такі зміни: використовувати фемінітиви (авторка, читачка, учителька, учениця, художниця, інтелектуалка тощо), а також конструкції, що описують діяльність, не вказуючи стать осіб, і словосполучення без вказівки на стать. Наприклад: «Передне слово для допитливого читацького кола (а не *читача*)», «Неперевершена насолода від спілкування з авторами й авторками всіх часів», «Радісного й творчого читання вам (а не кожному з вас)», «Учена спільнота радить... (а не вчені)», «Виконай завдання з дорослими (а не з батьками, бо в когось може не бути одного з батьків, або взагалі батьків).

Для уникнення дискримінаційної мови за ознакою інвалідності радить уживати замість термінів, котрі визначають, що інвалідність – єдина характеристика людини, такі словосполучення: людина з інвалідністю (а не «інвалід»), людина з порушенням слуху (а не «глухий»), людина з порушенням зору (а не «сліпий»), дитина з аутизмом (а не «аутист, аутична дитина») і т.п.

Цікаві міркування про користь читання

*Завдання книги – полегшити,
прискорити пізнання життя,
а не замінити його.*

Януш Корчак

Учена спільнота Єльського університету довела, що *корисна звичка читати* не тільки сприяє ясності розуму та багатству фантазії, а й продовжує роки життя. Для цього достатньо читати щодня всього 30 хвилин.

Цікаво, що книжкова терапія допомагає всім, незалежно від професії та віку. Відомо, що читання – найефективніший спосіб знизити стрес, відпочити від щоденних турбот. Воно дає можливість мозку довше залишатися молодим і підвищувати рівень інтелекту, збільшуючи кількість нервових зв'язок. Складати букви у слова, слова в образи, усвідомлювати те, що хотів висловити ними автор, знаходити їм власне пояснення – це гімнастика для мозку. Звичка багато читати допомагає боротися з депресією, покращує соціальні навики, творчі здібності, що особливо важливо в умовах сьогодення.

Читаючи книгу чи рейдер, дуже важливо привчити себе читати вдумливо. Перед тим як розкрити книгу, запитайте себе: чого ви очікуєте від «побачення» з книгою, які проблеми вона допоможе вам вирішити? З кожної книги ми виносимо щось корисне: якусь цитату, фразу, ідею, в е-книзі можна встановлювати закладки.

Якщо ми читаємо ефективно, то будуть накопичуватися думки про прочитане, цитати. Це дуже цінна й корисна інформація, обов'язково треба ділитися нею з друзями, розповідати про прочитане, про нові факти, про пережиті емоції. Так і запам'ятається краще й комусь стануть у пригоді нові знання. Виробіть звичку завжди мати із собою книгу: опинившись у черзі чи в транспорті, ви зможете насолодитися миттю читання. Читання допоможе сконцентруватися, зосередити увагу на тому, що вас цікавить, навіть і тоді, коли ви перебуваєте в дорозі.

Читання зробить ваш погляд гострішим. Книга розвиває нашу мову, мислення, розширює наш словниковий запас. Ви будете краще розуміти й бачити навколишній світ і людей, а найголовніше, самих себе.

Гарну книгу, яка вам сподобалася, обов'язково прочитайте ще раз – і ви, безсумнівно, побачите щось нове.

Читання навчить вас спілкуватися. А ваш талант оповідача допоможе вам легко оволодіти увагою присутніх. Особливо яскраве враження ваша розповідь справить на тих, хто мало читає. Читання допоможе вам приємно й цікаво проводити дозвілля. Вам ніколи не наскучить читати книги, тому що їх величезне різноманіття, не вистачить і всього життя, щоб прочитати всі.

«Художні твори визначних письменників відкривають перед читачем світ у всій його різноманітності й взаємозв'язках, розкривають уявлення про навколишню діяльність, привертають увагу до дрібниць, із яких власне, і складається життя, розкривають увагу, нормалізують та забезпечують виражальні засоби читачів. Художній текст – вікно в зовнішній світ і основа, канва для самопізнання та зразок для самовираження... Вивчати мову з використанням літературних текстів – найкращий засіб для повноцінного опанування її» [5, с.3].

Книга – найкращий спосіб подолання самотності. Читаючи книги, написані в різних епохах і в різних культурах, ви навчаєтеся бути терпеливішими, перемагати на життєвому шляху перешкоди й забобони.

Книга – це міст між поколіннями. Гарну книгу бажано читати вголос. Таке читання принесе радість дітям і дорослим, зміцнить родинний зв'язок.

За твердженням лікаря Валентини Берник, покращити комунікацію між мозком і руками допоможуть творчість і поробки: в'язання крючком, ліплення, вивчення мов, розв'язування кросвордів, гра в шахи, читання цікавого та переказування його іншим. Таким чином включаються три основні функції мозку: отримання інформації, запам'ятовування та її виведення [1].

На нашу думку, особливо допоміжними рекомендації будуть для партнерства батьків, педагогів і шкільних бібліотекарів у вихованні та навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

Висновки

Партнерство родини й школи – важливий аспект у реалізації освітньої реформи, адже має об'єднати спільною метою бібліотекарів, учителів, батьків і учнів і сприяти створенню гуманістично спрямованого освітнього середовища. У нашій статті ми висвітлили лише найактуальніші питання з означеної теми. Беручи до уваги міркування науковців й практиків, можна стверджувати, що сучасне навчання та виховання здобувачів освіти вимагає нової педагогічної етики, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага та творче співробітництво. Ця етика утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, повага людської гідності, довіра), спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання, творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах. Як слушно зауважив німецький філософ Єріх Фромм, «Паростки всього найкращого, що є в потенціалі дитини, проростають, коли є відповідні умови для їх розвитку».

В аспекті розглянутої теми присутньою є думка про необхідність пошуку нових інноваційних методів, форм і прийомів роботи, зокрема в умовах дистанційного та змішаного навчання, бо здібності дитини прагнуть розвитку, а розвиток прагне читання.

Література

1. Берник В. Поки дихаю – надеюсь / Валентина Берник // Здоров'я і довголіття. – 2021. – 5-11 січня (№ 1). – С. 4-5.
2. Білошина Т.В. Бібліомістечко – дитячий простір для розвитку та творчості дитини / Т.В. Білошина // Шкільний бібліотекар. – 2020. – № 9. – С. 35-36.
3. Кисла О.Ф. Реалізація ідей Нової української школи шляхом взаємодії школи та родини / Кисла О.Ф., Ландар Т.О. // Молодий вчений. – 2019. – № 8. – С. 241- 244.
4. Лещенко В. «Прихований навчальний план у школі» як фундамент укорінення дискримінаційних практик і стереотипів у суспільстві / Вікторія Лещенко // Дивослово. – 2020. – № 12. – С. 2-7.
5. Ющук І. Художній текст у навчанні мови / І.Ющук // Дивослово. – 2021. – № 4. – С.2-4.